

Tijd genoeg om

Door te kiezen voor 'tijd' als thema voor dit nummer van *Kinderen in Europa* willen we u als lezer aansporen om eens stil te staan bij de betekenis van het begrip tijd voor de opvoeding van kinderen. Het begrip tijd heeft door de tijden heen verschillende betekenissen gehad voor ons mensen. 'Onze tijd' lijkt beheerst te worden door tijd: tijd die we hebben of tekortkomen, tijd die verloren gaat of tijd die zinvol besteed wordt. In onze tijd lijken vooral jonge gezinnen te worstelen met tijd. En dat heeft – het kan niet anders – invloed op het leven van kinderen. Geven wij ze wel genoeg tijd om op te groeien?

DOOR: PERRINE HUMBLET EN MARTA GUZMAN –

De talrijke positieve reacties op ons voorstel hebben onze verwachtingen overtroffen. De vele auteurs die een bijdrage hebben geleverd aan deze publicatie, hebben in hun artikel een persoonlijke toets aan het begrip 'tijd' gegeven. De vraag wat tijd betekent in de opvoeding van kinderen, raakt de kern van het maatschappelijk debat, soms met een toetsje nostalgie naar een denkbeeldige wereld die niet meer bestaat, dan weer met een gevoel van tekortkomen of schuld vanwege onze ogenschijnlijke instemming met de gehaaste tijd die binnendringt in de leefwereld van kinderen. Anderzijds klinkt ook de oproep om het roer van de tijd weer in eigen hand te houden. Want het is de samenleving die aan ons volwassenen en daarmee aan kinderen haar tijdschema en snelheid opdringt. Ons dagelijkse ritme gaat steeds sneller, gehaaster en beheerster. Deze algemene tendens is merkbaar in het gebruik van de nieuwe media, maar is ook sterk voelbaar in het beroepsleven, in de productieprocessen, in het transport en in de communicatie.

Heel bepalend voor de kindertijd is de verhouding tussen de arbeidstijd en de gezinstijd. Deze zijn niet enkel onderling sterk afhankelijk en verbonden, het beroepsleven dringt onverbidlijk het privéleven binnen, samen met de waarden die eraan verbonden worden, zoals flexibiliteit, urgentie, prestatiedruk en het denken en handelen voor de korte termijn. Met andere woorden: ouders kunnen alleen flexibel zijn als hun kinderen flexibel zijn.

'We schrijden heel langzaam voort op het kiezelpad, want haast is het beste middel om nooit tot bestemming te komen. Enkel wie op de vlucht is, is gehaast', luidt een gezegde van Luis Sepulveda in *The Patagonia Express*. De wijsheid van de traagheid kan als vorm van verzet opgevat worden tegen de verwarrende eisen van het sociale leven.

De analyse van het begrip tijd kan ook vanuit het perspectief van sociale ongelijkheid worden gevoerd. Immers, voor gezinnen die economisch actief zijn, wordt tijd gekoesterd als een kostbaar bezit waaraan voortdurend gebrek is. Dat terwijl in de huidige context van economische en sociale crisis, het begrip tijd voor werkzoekenden en werkenden met tijdelijke contracten juist zin en structuur verliest en tot maatschappelijke desintegratie kan leiden, juist vanwege de overdaad aan tijd.

Het is verheugend dat op sommige beleidsdomeinen het belang van het begrip tijd steeds meer aandacht krijgt. Zo luidt de titel van het 8^e Gezinsrapport van het Duitse Federale Ministerie: *Tijd voor het gezin – tijdsbeleid als hoeksteen voor het gezinsbeleid*. Dit rapport bevat een aantal interessante hoofdstukken over het zelfbeschikkingsrecht van de mens op de tijd, over een beter beheer van en meer zeggenschap over gezinstijd, arbeidstijd, schooltijd, et cetera. In de Franse Gemeenschap van België heeft de website yapaka.be een programma ter preventie van kindermishandeling. Elk programmaonderdeel bevat de woorden 'Neem tijd om...' en vul dat aan met: 'samen te leven', 'samen te werken', 'samen te denken.

De tijdsdruk van volwassenen

Kinderen ondergaan en ervaren de tijdsdruk van volwassenen, al zijn ze niet in staat deze te bevatten want een kind beleeft de tijd op een heel andere manier dan een volwassene. Hoe gaan opvoedkundigen hiermee aan de slag? In dit nummer vindt u uiteenlopende bijdragen die op caleidoscopische wijze het begrip tijd in al haar facetten belicht. Het is een mozaïek van standpunten, perspectieven en studies, die elkaar aanvullen en ons uitnodigen zelf na te denken over de betekenis van tijd voor het kind en de volwassene.

U leest ook beschouwingen over de zin van opvoeding in onze huidige samenleving en over de rol van het hedendaags onderwijs (Mantovani); over het belang van het 'nu' en van alles wat eruit voortvloeit; over de noodzaak tijd vrij te maken om samen te zijn, om betrokken te zijn (Barbosa).

We vinden het belangrijk een aantal andere thema's aan te snijden:

- welke rol hebben kindbegeleiders en leerkrachten: hoe vullen zij de gezamenlijke tijd op school in?;
- de noodzaak om tijd te maken voor kinderen en het belang van geduldig wachten (Vitali);
- de eisen die volwassenen stellen aan de kindertijd (Tardos);
- de organisatie van 'vrije tijd' in de buitenschoolse opvang (Lotta de Coster / Blanchard) en andere vormen van vrijetijdsbestedingen voor het kind (Amerijckx).

Respect voor ritme en ruimte

Tijd en ruimte omarmen elkaar en vormen samen een nieuw schoolmodel, wars van oude clichés. Waar tijd en ruimte niet bedachtzaam verweven zijn, blijft het standaard schoolmodel overeind, een model dat weinig ruimte laat voor creativiteit en prioriteit legt bij het resultaat en niet bij het proces. 'Laten we de tijd ontsluiten als stille getuige van relationele betrokkenheid, van groeiprocessen en niet louter en alleen van resultaten', schrijft Eva Jansà. En laat dit gebeuren met respect voor ritme en tempo van kinderen, want de tijd is geen strak gegeven, het is soepel en het past zich aan aan elke situatie en aan ieders behoefte.

Om het debat te verrijken vonden wij het opportuun om nog andere stemmen een klankbord te geven:

groot te groeien

- welke rol is er voor grootouders weggelegd in onze drukke samenleving? (Bastian);
- hoe ervaren sommige ouders de tijd? (O'Grady);
- zijn er andere percepties van tijd denkbaar?

Ook het resultaat van enkele praktijkgerichte studies geven mee vorm aan deze publicatie (Torino, Schuh). Hun aantal is erg beperkt. Het is jammer dat de praktijk zo weinig voorbeelden van respect voor het ritme van het kind laat zien. Waarom zijn deze zo weinig talrijk in Europa? Is hier geen uitda-

gende taak weggelegd voor het onderwijsveld?

Ten slotte werden de illustraties zorgvuldig geselecteerd. U ziet kinderen die spelen met hun eigen tijd, die de tijd nemen om te ontdekken, om te kijken, om ervaringen op te doen en om, waarom ook niet, gewoon niets te doen. Kinderen die tijd nemen om met anderen te zijn en die ook tijd hebben om alleen te zijn. Kinderen voor wie tijd wordt gemaakt voor een verrijkend spel in een zorgzame omgeving.

Met andere woorden: geef kinderen genoeg tijd om groot te groeien.

Perrine Humblet is docent en onderzoeker aan de Ecole de santé publique Vrije Universiteit Brussel (ULB).

E: phumblet@ulb.ac.be

Marta Guzman is medewerker en docent bij Rosa Sensat, Barcelona

E: marta.guzman@gmail.com